

VOKIETIJOS KAIZERIO LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS PRIPAŽINIMO AKTAS

Mes, Vilhelmas, iš Dievo malonės Vokietijos kaizeris, Prūsijos karalius ir t.t.¹, pranešame:

Kadangi 1917 m. gruodžio 11 d. Lietuvos Taryba, pripažinta lietuvių liaudies atstovė, paskelbė atkurianti nepriklausomą, su Vokietijos valstybe amžiniais ir tvirtais sąjungos ryšiais ir konvencijomis, visų pirma karinėmis, susisiekimo, muitų ir pinigų sistemos, susietą Lietuvos valstybę ir paprašė Vokietijos valstybės apsaugos ir pagalbos, be to, kadangi nuo šiol ankstesni Lietuvos valstybiniai ryšiai yra nutraukiami, todėl Mes pavedame mūsų valstybės kancleriui grafui von Hertling pranešti Lietuvos Tarybai, kad Mes, remdamiesi aukščiau minėtu 1917 m. gruodžio 11 d. pareiškimu, pripažįstame Vokietijos valstybės vardu Lietuvą laisva ir nepriklausoma valstybe² ir esame pasirengę suteikti Lietuvos valstybės atkūrimui

¹ Vilhelmas (Wilhelm) II (1859-1941), Prūsijos karalius ir Vokietijos imperatorius (1888-1918), Frydricho III ir Anglijos karalienės Viktorijos dukters Viktorijos Augustos sūnus. Mokėsi Kaselio gimnazijoje ir studijavo Bonos universitete. Paskui išėjo į kariuomenę ir labai pamėgo karinį prūsišką gyvenimo būdą. Nebuvo valstybininko masto valdovas, greičiau diletantas, daugiau turėjęs meninių gabumų ir archeologijos mokslo žinių. Nepastovaus būdo, aktyvus, veiklus ir dažnai labai netaktiškas, kuo pagarsėjo Europos aukštuomenėje. Mėgo keliones, lankė valstybių valdovus ir savo valstybės kilminguosius. Taip pat mėgo karines uniformas su visais įmanomais aksesuarais. Monarchinę santvarką laikė idealiausia, dieviškos kilmės, todėl manė, jog valdovo negalinti saistyti nei parlamento, nei tautos valia. Vokietiją siekė padaryti jūrų ir kolonijų valstybe, nelaikė tai kliuviniu sąjungai su Didžiąja Britanija. Neilgai tesugyveno su savo idealizuojamu kancleriu Bismarcku. Vilhelmas II pats troško eiti ir kanclerio pareigas, todėl visiems žinybų vadovams buvo įsakęs tiesiogiai pranešinėti savo žinybų reikalus pačiam imperatoriui. 1890 m. įvyko dar didesnis konfliktas su Bismarcku, kai Vilhelmas II sušaukė Valstybės tarybą pats

be kanclerio pritarimo. Be to, pasiūlė savo socialinių reformų programą. Bismarckui pasitraukus iš pareigų, pasijuto atsipalaidavęs nuo jo globos, - rašė Didžiosios Britanijos valdovui, jog pats esąs užsienio ir vidaus politikos sprendėjas. Nemokėjo pasirinkti sau tinkamų patarėjų, ypač užsienio politikos reikalais. Toje srityje buvo padaręs keletą akivaizdžių išsišokimų, kaip, pvz., 1908 m. interviu, kada dėl Vokietijos pareigūnų apsileidimo buvo pagarsinti diplomatinėje kalboje nevartotini žodžiai anglų atžvilgiu. Vokietijos ekonominė padėtis buvo gera, kariuomenė galinga, laivynas vis augo, todėl Vilhelmas II jautėsi didybės zenite. Pasaulinio karo išvakarėse dėl dviejų frontų baimės dar bandė tartis su Rusija. Tačiau pats drąsino Austriją imtis griežtų veiksmų prieš Serbiją. Prasidėjusio karo metu nevaidino svarbaus vaidmens, pateko į imperialistų ir militaristų įtaką ir su jais drauge planavo svetimų teritorijų užgrobimus. Apsilankė vokiečių okupuotame Vilniuje. Nenorėjo, kad jo sūnus valdytų Lietuvą, siekė asmeninės unijos tarp Lietuvos ir Prūsijos. Vokietijai pralaimėjus karą, 1918 m. lapkričio 10 d. pasitraukė į Olandiją, lapkričio 28 d. atsisakė imperatoriaus sosto, bet nieko nepaminėjo apie Prūsijos karaliaus titulą. Antantės šalys norėjo jį teisti kaip karo kaltininką, tačiau Olandija atsisakė išduoti.

² Atkreiptinas dėmesys, jog Lietuva buvo pripažinta remiantis būtent Lietuvos Tarybos 1917 m. gruodžio 11 d. aktu - tai užakcentuota pripažinimo akte. Pagal Bresto taikos sutartį Lietuvos likimas buvo atsidūręs vokiečių rankose. Bresto sutartyje Rusija atsisakė savo valstybinės valdžios teritorijoms, likusioms į vakarus už abiejų pusių „suderintos“ linijos. Tačiau ši valdžia atiteko ne Lietuvai (eventualiai Kuršui), bet faktiškai Vokietijai, kuri turėjo jos likimą „nustatyti per derybas su jos gyventojais“ (Bresto sutarties III straipsnis). Pasak istoriko R. Lopatos, vokiečiams tik atsivėrė kelias įsigyti Lietuvą pagal tarptautinę teisę, nes valstybės teisės požiūriu Lietuva Vokietijai ir toliau liko užsienis, kadangi ta teritorija tebebuvo atskirta nuo valstybės, kuri ją įsigijo. Kadangi aneksija buvo įvykdyta nevisiškai, Lietuva nepriklausė jokiai valstybei. Tačiau pati Lietuva nebuvo valstybė, nes ji neturėjo valstybinės valdžios. Dėl jos atskyrimo nuo Rusijos ir

reikalingą prašomą apsaugą ir paramą. Mes manome, kad konvencijos, kurios bus sudarytos, atitiks tiek Vokietijos valstybės, tiek Lietuvos interesus ir kad Lietuva palengvins Vokietijos karinę naštą, o tai irgi prisidės prie Lietuvos išvadavimo.

Kartu Mes įgaliojame mūsų valstybės kanclerį imtis drauge su Lietuvos gyventojų atstovais savarankiškos Lietuvos atkūrimui reikalingų priemonių ir duoti potvarkį dėl tolesnių priemonių sudarant tvirtą sąjungą su Vokietija ir numatytas bei reikalingas konvencijas.

Patvirtiname tai paties Jo Didenybės parašu ir Mūsų antspaudu.

Duota Didžiojoje būstinėje 1918 m. kovo 23 d.

Grafas von Hertling

Wilhelm I. K.

(Iš: Lietuva vokiečių okupacijoje Pirmojo pasaulinio karo metais, 1915 – 1918. Lietuvos nepriklausomos valstybės genezė. Dokumentų rinkinys/ Lietuvos istorijos institutas; sudarė Edmundas Gimžauskas. Vilnius, 2006, p. 303- 304).

neprijungimo geriausiu atveju atsirado tik du valstybės elementai: teritorija, sutampanti su karinės administracijos sienomis, ir gyventojai (lietuvių tauta) toje teritorijoje. Šie elementai būtini kaip valstybinės veiklos objektas, bet ne kaip subjektas, kadangi trūko trečio valstybės elemento - lietuvių valstybinės valdžios. Valstybinė valdžia priklausė Vokietijai ir ji sudarė jungiamąją grandį tarp Vokietijos imperijos ir Lietuvos. Vokiečių teisės istorikė M. Bienhold į tokią tarpinę stadiją patekusių Lietuvą linkusi vadinti „svetimos valdžios žinioje esančiu kraštu“. Kaip teigė ankstesnis kancleris Th. Bethmanns-Hollwegas, Lietuva buvo „įforminta“ kaip savarankiška valstybė, o visais kitais atžvilgiais priklausė nuo Vokietijos: imperijai Lietuva tebebuvo užsienis, tačiau ji netapo valstybe, nes neturėjo valstybinės valdžios; vokiečių (svetima) valstybinė valdžia ją siejo su Vokietija. Pasinaudodami tokia teisine Lietuvos konstrukcija, vokiečiai visų pirma mėgino neutralizuoti vienareikšmes lietuvių pastangas sukurti savo valstybinę valdžią. 1918 m. vasario 16 d. aktu Taryba paskelbė savo siekį - atkurti nepriklausomą Lietuvos valstybę. R. Lopata šalia M. Bienhold požiūrio pateikia žymaus XX a. pirmosios pusės Lietuvos teisininko M. Römerio nuomonę. Pasak jo, valstybės teisės požiūriu vasario 16 d. paskelbimas turėjęs tik deklaratyvią reikšmę, nes juo nebuvusi įkurta arba perimta valstybinė valdžia (teritorinis imperiumas). Taryba išsakiusi tik savo (tautos) valią ateityje įkurti valstybę ir pirmiausia skyrusi tai toms valstybėms, kurių rankose buvo Lietuvos likimas - Vokietijai ir Rusijai. Tarptautinės teisės požiūriu nepriklausomybės paskelbimas taip pat tebuvo sumanymo pareiškimas, juolab kad pareiškimą nuo šiol būti nepriklausoma valstybe paneigė faktinės sąlygos. Valstybės teisės požiūriu ir kovo 23 d. aktas mažai tepadėjęs Lietuvos valstybei susidaryti, kadangi pripažinimo aktas nesąs susijęs su valstybinės valdžios perdavimu. Pagal vadinamąją deklaratyvinę koncepciją pripažinimas nėra aktas, kuriuo remiantis nauja valstybė gali būti pripažinta kaip tarptautinės teisės subjektas. Pripažįstamoje visuomenėje turi būti efektyvi valdžia, rodanti tvirtumą, pripažįstanti tarptautinę teisę ir kontroliuojanti atitinkamą teritoriją. Kitaip tariant, Taryba, gavusi pripažinimo aktą, gavo tik pirmalaikį Lietuvos valstybės pripažinimą. Žr.: R. Lopata, Lietuvos valstybingumo raida 1914-1918 metais, *LAIS*, t. 9, Vilnius, 1996, p. 143-145.